

***Na izvorima istarskog vodovoda / Alle fonti dell'Acquedotto Istriano*, ur. / a cura di Dean Krmac, Pula – Buzet / Pola – Pinguente: Istarska kulturna agencija / Agenzia culturale istriana, 2013., 133 str.**

Na izvorima Istarskog vodovoda / Alle fonti dell'Acquedotto Istriano dvojezična je monografija izdana u povodu osamdesete obljetnice svečanoga otvaranja Istarskoga vodovoda. Tekstove monografije, čiji je urednik Dean Krmac, izdavač Istarska kulturna agencija, a suizdavač Istarski vodovod d. o. o., Buzet, potpisuje više autora. Stranice monografije ispunjava bogata slikovna arhivska građa ustupljena iz Centra za povijesna istraživanja u Rovinju, Državnoga arhiva u Pazinu, Državnoga arhiva u Rijeci, Povijesnoga i pomorskoga muzeja Istre u Puli, Zavičajnoga muzeja u Buzetu, Pokrajinskoga arhiva u Kopru te privatne zbirke obitelji Muzi Bottai. U esejistički pisanom predgovoru monografije (12-15) Tajana Ujčić i Laura Šuperina ističu svoj pogled na izgradnju Istarskoga vodovoda kao, u tehničkom i povijesnom smislu, jednoga od najvećih infrastrukturnih pothvata u Istri. Uz obilježavanje osamdesete obljetnice ključni je cilj monografije ukazivanje na očuvanu industrijsku baštinu. Uvodni tekst Deana Krmca (16-17) naglašava uključenost skupine stručnjaka u njezin nastanak: povjesničara, inženjera i povjesničara umjetnosti. Prvi dio monografije sadržajem je posvećen razdoblju prije izgradnje vodovoda s opisanim teškoćama s kojima su se Istrani stoljećima borili. U središnjem dijelu opisane su duge pripreme, izgradnja i otvaranje, dok završni dio odgovara na pitanje što je danas ostalo od te baštine. Uz kratko predstavljanje sadržaja, urednik napominje kako taj nezaobilazni dio istarske stvarnosti nije vezan „samo za povijest vodoopskrbe, već za gospodarsku, socijalnu, povijest arhitekture, strojarstva, povijest krajolika i ekologije“, naglašavajući time višestruku važnost monografije.

„Istra prije Istarskog vodovoda / L'Istria prima dell'Acquedotto Istriano“ (27-53) prvi je dio koji čine tri teksta različitih autora. „Tradicionalni načini opskrbe vodom / I modi tradizionali di approvvigionamento d'acqua“ (29-36) Gaetana Benčića razlaže o odnosima Istrana prema vodi s obzirom na njezinu neujednačenu rasprostranjenost na poluotoku i o teškom životu u razdoblju suša i gradnju cisterni kroz 18. stoljeće. Danas nestali običaji grupnoga pranja rublja na izvorima naglašeni su kuriozitet u tekstu, kao i fenomen korištenja usluga rašljara u vremenima kroničnoga pomanjkanja pitke

vode. Rino Cigui u tekstu „Žeđ, močvare i malarija. Higijenske i zdravstvene prilike u Istri na prijelazu 19. u 20. stoljeće / Sete, paludi e malaria. Le condizioni igieniche e sanitarie dell'Istria tra XIX e XX secolo“ (37-44) ističe dvojaku ulogu vode – primarnu za održavanje vrste i negativnu, kao uzročnika bolesti. S jedne su strane jezera, močvare i bare pridonosile ublažavanju žeđi životinja i ljudi, a s druge su strane bile idealan okoliš za širenje malarije. Govoreći o problemu malarije, ističe težnje austrijskih i talijanskih vlasti za promicanje higijene te početke prvih melioracijskih radova u dolinama Raše i Mirne.

U „Promišljanjima o vodovodnim perspektivama Istre / Considerazioni sulle prospettive idriche dell'Istria“ (45-53) Danijela Dobljanović naglašava dokumentiranost problema nedostatka pitke vode na području Istre od srednjega vijeka do prošloga stoljeća. Razlog rješavanja problema vodoopskrbe na lokalnoj razini u razdoblju Mletačke Republike bila je administrativna organizacija Istre, koja je počivala na samostalnim općinama i feudima, što se promijenilo dolaskom novih vlasti i donošenjem „Pokrajinskoga zakona o opskrbi Istre vodom potrebnom za život i ruralnu ekonomiju“ 1864. godine. U austrijskom su se razdoblju gradile cisterne i uređivala pojilišta za stoku, a na prijelazu iz devetnaestoga u dvadeseto stoljeće građeni su prvi lokalni vodovodi. Autorica na kraju naglašava da je cjelovito rješenje problema vodoopskrbe Istre, unatoč pet osmišljenih idejnih projekata, realizirano tek u dvadesetom stoljeću.

Drugi dio monografije, „Istra u vrijeme izgradnje Istarskog vodovoda / L'Istria ai tempi della costruzione dell'Acquedotto Istriano“ (54-99), zapravo se tematski nadovezuje na prethodni dvama tekstovima iste autorice. U „Planovima i realizacijama melioracije močvarnih područja i početku izgradnje Istarskog vodovoda (1921. – 1930.) / I piani di bonifica, la regolazione delle zone paludose e l'inizio della costruzione dell'Acquedotto Istriano (1921-1930)“ (57-68) istaknuto je donošenje Zakona o cjelovitoj melioraciji, što je podrazumijevalo isušivanje močvarnih polja i njihovo pretvaranje u obradive površine. Objasnjeno je provođenje zemljišnoga uređenja kroz tri glavna područja, za koja su bili osnovani posebni konzorciji za melioraciju Mirne, Raše i Rižane. „Razvoj i realizacija Istarskog vodovoda (1930. – 1945.) / Lo sviluppo e la realizzazione del sistema dell'Acquedotto Istriano (1930-1945)“ (69-80) svojevrsan je nastavak prethodnoga teksta koji započinje financijskim problemima s početka tridesetih godina proš-

loga stoljeća, što je dovelo do revizije dotadašnjega projekta. Unatoč svim poteškoćama, autorica zaključuje kako je Istarskim vodovodom za svega desetak godina ostvaren zahtjevan i značajan projekt kojim je okončan stogodišnji suživot većega dijela Istre s nestašicom vode. U tekstu „5. studenog 1933.: dan kad je Istarski vodovod postao stvarnost / 5 novembre 1933: il giorno in cui l'Acquedotto Istriano diventò realtà“ (81-88) Kristijan Knez naglašava uklopljenost protokolarnih svečanosti u promidžbene manifestacije diljem Italije uslijed obilježavanja obljetnice Marša na Rim. Svečano otvaranje odvijalo se u nazočnosti ministra poljoprivrede i šumarstva, gotovo svih predstavnika političkih i vojnih vlasti te gospodarskoga i pravnoga života Istre. Posljednji članak ove cjeline, „U korak sa svijetom: inženjerska interdisciplinarnost i tehničke značajke Istarskog vodovoda / Al passo con il mondo: l'interdisciplinarietà ingegneristica e le caratteristiche tecniche dell'Acquedotto Istriano“ (89-99) Marcella Benedinija, posvećen je razdjelnim spremnicima duž sustava, mostu/cjevovodu u blizini Livada i crpnoj stanici Sv. Stjepan ističući odlično organiziranu gradnju u vrlo kratkom roku i zaključujući kako se Istarski vodovod može smatrati kamenom međašem u povijesti hidrauličkoga inženjerstva te kvalitetnijega i racionalnijega raspolaganja vodama.

U trećem dijelu monografije, „Baština Istarskog vodovoda / Il patrimonio dell'Acquedotto Istriano“ (100-119), člankom „Iz arhiva Istarskog vodovoda. Planovi, nacrti, fotografije, filmovi / Dall'archivio dell'Acquedotto Istriano. Piani, disegni, fotografie e filmati“ (103-110) Danijela Doblancović analizira pozamašnu količinu dokumentacije kao dio istarske kulturne baštine te kao nezaobilazno polazište za istraživanje ne samo povijesti vodoopskrbe, već i šire. „Arhitekturom Istarskog vodovoda i ruralnom Istrom / L'architettura dell'Acquedotto Istriano e l'Istria rurale“ (111-119) Jugo Jakovčić osvrće se na arhitektonska rješenja vodoopskrbnoga sustava – crpnu stanicu u Sv. Stjepanu, zgradu sustava za pročišćavanje u Cepkima, glavni cjevovod i građevine javnih česmi.

Pretposljednju cjelinu „Kapljice prošlosti i sadašnjosti / Gocce del passato e del presente“ (120-125) otvara Giovanni Pauletti tekstem „Na *pez*u od zlata/ A peso d'oro“ (122) pišući o financijama za gradnju Istarskoga vodovoda, dok Mladen Nežić pod naslovom „O tri pumpe i njihovoj dugovječnosti / A proposito di tre pompe e della loro longevità“ (123) skreće pažnju na raritetne pumpe izvora Sv. Stjepana. U članku Tajane Ujčić „Sudar tra-

dicije i tehnologije / Scontro fra tradizione e tecnologia“ (124) iznesena je zanimljivost o prometnoj nesreći 1940., preciznije o sudaru zaprežnih kola i automobila Istarskoga vodovoda.

„Rezervoare sjećanja / Serbatoi di ricordo“ (126-133), posljednju cjelinu monografije, čini tridesetak fotografija iz tridesetih godina dvadesetoga stoljeća i razdoblja gradnje vodovoda te suvremenih fotografija sačuvane baštine.

Na izvorima Istarskog vodovoda / Alle fonti dell'Acquedotto Istriano publikacija je dvojakoga značaja. Osim što obilježava osamdesetu obljetnicu svečanoga otvaranja Istarskoga vodovoda, idealan je poticaj za sustavnija znanstvena istraživanja o vodoopskrbi u Istri.

Jasenko Zekić

Nogometni klub Štinjan 1933. – 2013., autor i urednik Bojan Vuk, Štinjan: Nogometni klub Štinjan, 2013., 175 str.

Monografija *Nogometni klub Štinjan 1933. – 2013.* namijenjena je svim prijateljima nogometa i sporta u Štinjanu, Puli i šire, a nastala je na inicijativu dugogodišnjega klupskog djelatnika i predsjednika kluba Bojana Vuka koji se skupljajući izvore podataka za knjigu odlučio za one najizvornije, na fotografije, dokumente i sjećanja izravnih sudionika povijesti nogometa u Štinjanu – bivših i sadašnjih igrača, trenera, članova uprave i njihovih obitelji. Osim navedenih izvora podataka, korištena je i arhiva raznih pisanih medija. Podijeljena na sedam zanimljivih poglavlja punih fotografija, statističkih podataka, rezultata, sastava momčadi i zanimljivosti, knjiga o nogometu u Štinjanu daje presjek društvenoga života i aktivnosti stanovnika Štinjana u proteklih osamdesetak godina.

Čitateljima se u prvom poglavlju („Uvodne riječi“, 7-14) obraćaju autor i urednik Bojan Vuk, doživotni počasni tajnik Primo Babić i predsjednik kluba Ronald Kontešić, koji naglašavaju uloženi trud u nastanak ove knjige, ali i ističu veliku važnost nogometa i općenito sporta kao društvene aktivnosti koja zbližava ljude i pozitivno djeluje na razvoj mladeži. U Štinjanu je nogomet vrlo važan jer su mnoge obitelji generacijski vezane za nogometni klub za koji su igrali djedovi, sinovi i unuci. „Uvodne riječi“ završavaju